

**BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME AÇISINDAN
VOLEYBOL, BASKETBOL VE HENTBOL
HAKEMLERİNİN HAKEMLİK
ANLAYIŞLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Suat KARAKÜÇÜK (*)

Nihat ERMİHAN (**)

ÖZET

Bu araştırma, basketbol, voleybol ve hentbol hakemlerinin boş zamanlarını değerlendirme açısından hakemlik anlayışlarını değerlendirmektedir. Ankara'da aktif görev yapan 41 basketbol, 49 hentbol ve 52 voleybol hakemi araştırma örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre sporu sevmeye, daha önce bu sporu yapma ve sosyal statü elde etme amaçları hakemlik anlayışında ön plana çıkmaktadır. Hakemlikten maddi gelir elde etme amacı ise çok düşük bir oranda ifade edilmektedir. Yani hakemlik bir iş olarak değil, amatör bir anlayış içerisinde yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hakem, rekreasyon

**A RESEARCH ON UNDESTANDING OF BEING REFEREE OF
VOLLEYBALL, BASKETBALL, HANDBALL REFEREES
IN POINT OF RECREATION**

ABSTRACT

The aim of this study was to evaluate understanding of being referee of basketball, volleyball, handball referees in point of recreation. Sample of this research included 41 basketball, 49 handball, 52 volleyball active referees in Ankara. According to results of this research; enjoying sport, formerly practising sport and gaining social statu have precedence in understanding being referee, the aim of earning money has very little rate. Finally being referee is being done with an amateur soule not for a job.

Key Words: Referee, recreation.

(*) Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu/ANKARA

(**) Silahlı Kuvvetler Spor Okulu, Uluslararası Voleybol Hakemi

GİRİŞ

Sporcu, tesis, araç, gereç gibi spor yarışma organizasyonlarının temel unsurları arasında hakem de yer almaktadır. Spor ortamını oluşturan bu unsurların herhangi birinin eksikliğinde organizasyonun gerçekleştirilmesi mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, hakemler spor olayının merkezinde yer almaktalar ve sporun sevdirmesinde, topluma yaygınlaştırılmasında ve fair-play anlayışının yerleşmesinde, yani sporun görüntüsünde büyük rol oynamaktadırlar.

Hakem, boş zamanlarını voleybol, basketbol, hentbol veya futbol gibi sporları seyretmekle değerlendirmeyi tercih eden veya çoğunlukla yine aynı amaçla yarışma içerisinde sporcu olarak rol alan insanları yakından etkilemektedir. Onların yarışmadan zevk alma veya nefret etme gibi duygularına, uygulamalarıyla rahatlıkla tesir edebilmektedir.

Çoğu kere sporcuların ve yöneticilerin yanlışlıklarının kurbanı ve sorumlusu da hakemler olmaktadır. Nitekim, sporcular bir arabanın yolcusuna, kural ve yönetmelikler dizginlerine ve hakem de böyle bir arabanın sürücüsüne benzetilmektedir. (Tunca, 1984, s. 7)

Hakemliğin temelinde, hakemlik yaptığı branşı sevmek, genel olarak spordan zevk almanın yattığı görülmektedir. Sadece para kazanmayı veya şöhret olmayı düşünen sporcuların bile ilk spora başlamalarındaki boş zamanlarını değerlendirme anlayışı (Fişek 1980, s. 36) hakemlerin ilk hakemliğe başladıklarında gözettileri amaçlarla paralellik taşımaktadır. Yarışmaya yönelik çalışan sporcuların çoğunluğunda profesyonel anlayışın, spor yaşamları ilerledikçe geliştiği gözlenirken, hakemlerin bu anlayışlarında fazla bir şeyin değişmediği görülmektedir. Bunun istisnasına sadece profesyonel futbol yarışmalarını idare eden hakemlerderastlanılmaktadır.

Hakemler birçok çirkin ve haksız sözlere veya hareketlere muhatap olabilmektedirler. Acaba buna neden katlanmaktadır? Para veya şöhret için mi? Bunun ikisini de sağlayabilen hakeme belki de şimdiye kadar hiç rastlanmamıştır. O halde bunun cevabı ancak, hakemlerin bu işi hastalık derecesinde zevk alarak yapmaları olarak verilebilir (Kozanoğlu, 1990, s. 74).

"Ben 24 saat kuralları yaşarım. Profesyonel hakemlik hakkımdır." diyen bir profesyonel futbol hakemine, yine bir futbol hakemi olan Vautrot. "Hakemliği 24 saat yaşayan insan, bugünkü eleştiri sistemiyle psikiyatri kliniğine kapatılır." diye cevap vermektedir. (Koloğlu, 1996). Bu yaklaşıma göre hakemlik, tam bir profesyonel anlayışa zaten sığmamaktadır.

Hakemlik için aranan temel şartların başında, hakemliğe olan tutku ve hakemlikten zevk alma gelmektedir. (Tunca, 1984, s.11; Aslan, 1994, s. 3). Bu durumda özellikle voleybol, basketbol, hentbol gibi branşlar başta olmak üzere futbolun da dahil olduğu diğer amatör spor branşlarında hakemlik yapan kişilerin, öncelikle hakemliği ve branşı sevmiş, bu işi meslek olarak değil boş zamanlarını değerlendirecek bir etkinlik olarak gerçekleştirecek bir anlayışa sahip oldukları düşünülebilir.

Nitekim voleybol, basketbol ve hentbol hakemlerin almakta oldukları, 1996 rakamlarına göre maç başına ortalama 250 bin liralık bir ücret de profesyonel bir anlayışın öne çıkmasına engel teşkil edecek bir faktör olarak görülmektedir.

AMAÇ

Bu araştırma, salon sporlarından olan basketbol, voleybol ve hentbol branşlarında hakemlik yapan kişilerin, bu uğraşlarını bir meslek olarak benimseyip maddi kazancı ön plana çıkararak mı, yoksa amatörce ve rekreatif bir anlayış içerisinde mi yaptıkları konusundaki eğilimlerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Tarama yöntemi ile yapılan bu araştırmaya Ankara Bölgesine kayıtlı ve 1996 sezonunda aktif görev yapmakta olan 41 basketbol, 49 hentbol ve 52 voleybol hakemi katılmıştır.

Hakemlere, araştırmacılar tarafından hazırlanan ve önceden belirlenen bir ön grupta pilot çalışmayla güvenilirliği ve konu uzmanlarına danışılarak soruların konuya uygunluğu belirlenmek suretiyle geçerliliği test edilen on soruluk bir anket uygulanmıştır.

Ankette, yaş, cinsiyet, gelir düzeyi ve hakemlik düzeyi gibi kişisel bilgiler ile hakemlerin, hakemliği tercih etme nedenleri ve hakemlikten beklentilerini ortaya koyabilecek somutlara yer verilmiştir. Hakemlerin anket üzerinde kendi durumlarına uygun buldukları seçenekleri, sınırlılık gözetmeden işaretlemeleri istenmiştir. Daha sonra, frekans tekrarları ve konulara ilişkin yüzdeler değerlendirilerek yorumlamalara gidilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın denek grubunu oluşturan basketbol, voleybol ve hentbol hakemleriyle ilgili kişisel bilgiler Tablo 1'de verilmiştir. Buna göre deneklerin %8'ini kadın, %52'sini erkek hakemler oluşturmaktadır. Ayrıca 36 yaş altındaki denekler %56.3, 36 yaş üzerindeki ise %43.7 oranındadır. Gelir durumuna bakıldığında ise, 21 milyon altını oluşturan alt gelir düzeyindeki deneklerin oranı %56.3, 21 milyon ve üstü ise %43.7'lik bir oranı göstermektedir.

Tablo 1: Kişisel Bilgiler

SPOR TÜRÜ	BASKETBOL HAKEMLERİ			HENTBOL HAKEMLERİ			VOLEYBOL HAKEMLERİ			GENEL TOPLAM		
	f	%	Toplam	f	%	Toplam	f	%	Toplam	f	%	Toplam
KİŞİSEL BİLGİLER												
CİNSİYET	KADIN	6	14.6									
	ERKEK	35	85.4	49	100	47	90.4	5	9.6	131	92	142
YAŞ	18-25	11	26.8	3	6.1	4	7.6	4	7.6	18	12.6	
	26-30	12	29.3	11	22.4	6	11.5	6	11.5	29	20.4	
	31-35	11	26.8	10	20.4	12	23	12	23	33	23.2	142
	36-40	2	4.9	19	38.7	19	36.5	19	36.5	40	28.1	
	41-45	3	7.3	5	10.2	5	9.6	5	9.6	13	9.1	
	46 ve Üstü	2	4.9	1	2	6	11.5	6	11.5	9	6.3	
MESLEK	Bir yerde çalışmıyor	5	12.2	-		1	1.9	1	1.9	6	4.2	
	Kamuda çalışıyor	11	26.8	38	77.5	45	86.5	45	86.5	94	66.1	
	Özel Sektörde çalışıyor	10	24.3	5	10.2	2	3.8	2	3.8	17	11.9	142
	Öğrenci	10	24.3	4	8.1	1	1.9	1	1.9	15	10.5	
	Emekli	3	7.3	-	-	2	3.8	2	3.8	5	3.5	
	Kendi işi	2	4.9	2	4.1	1	1.9	1	1.9	5	3.5	
	10 milyona kadar	15	36.6	4	8.1	3	5.7	3	5.7	22	15.4	
11-15 milyon	4	9.7	5	10.2	5	9.6	5	9.6	14	9.8		
16-20 milyon	8	19.5	20	40.8	16	30.7	16	30.7	44	30.9	142	
21-25 milyon	7	17	16	32.6	11	21.1	11	21.1	34	23.9		
26 milyon ve üstü	7	17	4	8.1	17	32.6	17	32.6	28	19.7		
Hakemlik Derecesi	Bölge	18	44	23	46.9	18	34.6	18	34.6	59	41.5	
	Milli	21	51.2	26	53.1	33	63.4	33	63.4	80	56.3	142
	Uluslararası	2	4.9			1	1.9	1	1.9	3	2.1	

Boş Zaman Uğraşları:

Tablo 2'de de görüldüğü gibi, hakemler boş zamanlarının önemli bir bölümünde hakemliği tercih etmektedirler. Ancak hakemler televizyon izlemek, kitap, gazete okumak ve spor yarışmaları izlemek gibi pasif boş zaman etkinliklerini de yoğun olarak uygulamaktadırlar. Spor yapmak, hakemlerin %62 oranındaki aktif katılımlarıyla önemli bir boş zaman uğraşısı olarak görülmektedir. Diğer aktif etkinliklere ise fazla rağbet etmedikleri anlaşılmaktadır. Tablo 2'de izlenebilen etkinlikler hakemlerin, boş zamanlarında sadece hakemlikle uğraşmadıklarını, bunun yanında hakemlerin "çok yönlü" olmalarının bir göstergesi olarak kabul edilebilecek pasif etkinlikler ağırlıklı, ancak spor yapmak gibi aktif etkinlikler de içeren bir çok faaliyetlerle uğraştıklarını ortaya koymaktadır.

Branşlara göre hakemlerin boş zaman uğraşlarına bakıldığında ise, her üç branş hakemlerinin de birbirlerine çok yakın oranlarda hakemliğe ve diğer etkinliklere zaman ayırdıkları görülmektedir. Ancak basketbol hakemlerinin hakemliğe, spor yapmaya ve spor yarışmalarını izlemeye, voleybol ve hentbol hakemlerinden daha az zaman ayırdıkları, kahvehane ve birahane gibi yerlere gitmeyi daha fazla tercih ettikleri söylenebilir. Buna mukabil voleybol ve hentbol hakemlerinin tercihlerini ise, boş zamanlarını hakemlikle beraber, spor yapmak ve spor yarışmaları izlemekten yana yaptıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Hakemlerin Boş Zaman Uğraşları

BRANŞLAR	BASKETBOL HAKEMLERİ		HENTBOL HAKEMLERİ		VOLEYBOL HAKEMLERİ		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ								
Kitap, gazete okumak	34	83	30	61	40	77	104	73
Müzik dinlemek	25	61	19	39	24	46	68	48
TV izlemek	30	73	37	76	43	83	110	77
Sinema ve tiyatroya gitmek	16	39	10	24	21	40	47	33
Çarşı pazar vb. gezileri yapmak	12	29	5	12	19	37	36	25
Spor yapmak	20	49	34	83	34	65	88	62
Çeşitli sporlarda hakemlik yapmak	19	46	28	68	27	52	74	52
El işleri ve sanatla uğraşmak	4	10	2	4	2	4	8	6
İlmi ve kültürel faaliyetlere katılmak	5	12	4	8	5	10	14	10
Kahvehaneye gitmek	16	39	6	12	5	10	27	19
Müzik aleti çalmak	9	22	6	12	3	6	18	13
Birahane gibi yerlere gitmek	14	34	1	2	2	4	17	12
Belirli bir şeyle uğraşmamak	3	7	-	-	-	-	3	2
Arkadaş ziyaretleri	29	71	17	35	30	58	76	54
Spor yarışmaları izlemek	22	54	28	57	43	83	93	65
Sosyal etkinliklere katılmak	3	7	6	12	14	27	23	16
	n = 41		n = 19		n = 52		n = 142	

Hakemliği Tercih Etme Nedenleri

Branşlara göre hakemliği tercih etme nedenlerinin başmda, Tablo 3'de de görüldüğü gibi hakemlik yaptıkları spor branşını sevmeleri gelmektedir. Voleybol ve hentbol hakemlerinde bu oran %96 düzeyindedir*. Basketbol hakemlerinde ise %80'e düşmektedir.

Daha önce bu sporu yapmış olmak da hakemliğe yönelmede önemli bir tercih nedeni oluşturmaktadır. Özellikle voleybol hakemlerinin %58'i daha önce voleybol sporunu yaptıklarını ifade etmektedir. Bu oran basketbolda %51'e ve hentbolde %30'a gerilemektedir.

Hakemlerin, hakemliği tercih etme nedenleri arasında "para kazanmak" hentbol ve voleybol hakemlerinde önemli bir amaç oluşturmamaktadır*. Hentbol hakemleri %2, voleybol hakemleri ise %4 gibi çok düşük bir oranda bu amacı ileri sürmüşlerdir. Basketbol hakemlerinde ise hakemliği seçmede para kazanmanın bir tercih nedeni olma oranı %51 düzeyindedir.

Tablo 7de değerleri gösterilen cinsiyetlere göre hakemliği tercih etme nedenlerine bakıldığında, kadınların %91 oranında hakemliği yaptığı branşı sevdiği için hakemliğe başladığı, erkeklerin ise %89 oranında ve yine en yüksek düzeyde aynı nedenle hakemliği tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Kadınlar para kazanmayı bir tercih nedeni olarak göstermezlerken, erkeklerde bu oran %16 olarak gösterilmektedir.

Tablo 3: Branşlara Göre Hakemliği Tercih Etme Nedenleri

BRANŞLAR	BASKETBOL HAKEMLERİ		HENTBOL HAKEMLERİ		VOLEYBOL HAKEMLERİ		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
En iyi yapabildiğim ve yeteneklerime uygun olduğu için	24	59	7	14	9	17	40	28
Bu sporu sevdiğim için	33	80	47	96	50	96	130	92
Para kazanmak için	21	51	1	2	2	4	24	17
Daha önce bu sporu yaptığım için	21	51	15	31	30	58	56	39
Boş zamanlarımı değerlendirmek için	16	39	13	27	19	37	48	34
Yapacak başka bir uğraşım olmadığı için	7	17	4	8	-	-	11	8
	n = 41		n = 49		n = 52		n = 142	

Hakemlerinyaşına göre hakemliği tercih etme nedenlerine bakıldığında (Tablo 4), hayatta belirli bir konuma gelmiş ve çalışma düzenini kurabilmiş bir yaş olarak kabul edilebilen 36 yaşa kadar olan hakemler, hakemliği bu sporu sevdiği için ve daha önce bu sporu yaptığı için tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Para kazanmak ise %23.7 oranında tercihlerine yansımıştır. 36 yaş üzerinde para kazanmak amacı %4.8 gibi çok düşük bir düzeydedir. Bu yaş grubunda da yine bu sporu sevmek %39 oranında en fazla tercih nedenini oluşturmaktadır.

Tablo 4'de görülebilen gelir düzeyine göre hakemliği tercih etme nedenlerine bakıldığında da, tercih nedenlerinin başında bu sporu sevmek ve daha önce bu sporu yapmış olmanın geldiği görülmektedir. Para kazanma amacı %18.7 ile alt gelir düzeyinde hakemler tarafından tercih edilirken, üst gelir düzeyindekiler için bu oran sadece %16.1 olmuştur.

Tablo 4: Yaşa ve Gelir Düzeyine Göre Hakemliği Tercih Etme Nedenleri

TERCİHLER	36 YAŞ ALTI		36 YAŞ VE ÜSTÜ		TOPLAM		21 MİLYON ALTI		21 MİLYON ÜSTÜ		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
En iyi yapabildiğim için	27	33.7	14	1.6	41	29	24	30	20	32.2	44	30.9
Bu sporu sevdiğim için	70	87.5	56	90.3	126	88	70	87.5	59	95.1	129	90.8
Para kazanmak için	19	23.7	5	4.8	24	16	15	18.7	10	16.1	25	17.6
Daha önce bu sporu yaptığım için	38	47.5	24	27.4	62	43	37	46.2	29	46.7	66	46.4
Boş zamanlarımı değerlendirmek için	27	33.7	21	24.1	48	34	28	35	18	29	46	32.3
Başka bir uğraşım olmadığı için	6	7.5	5	8	11	7	7	8.7	4	6.4	11	7.7
	n = 80		n = 62		n = 142		n = 80		n = 62		n = 142	

Hakemlikten Beklentiler

Branşlara göre hakemlikten beklentiler Tablo5'de görülmektedir. Buna göre; basketbol, hentbol ve voleybol hakemlerinde, hakemlikte yükselme beklentisi en yüksek düzeyde öne çıkmaktadır. Maddi gelir beklentisi ise sadece basketbol hakemlerinde yüksek sayılabilecek bir oranı oluştururken, hentbol ve voleybol hakemlerinde ise bu beklenti en düşük düzeyde kalmaktadır. Sosyal çevre edinebilme, heyecan duyabilme ve sağlık kazanma gibi beklentiler ise hakemliği bir boş zaman etkinliği olarak algılamanın sonucu olacak şekilde önemli düzeylerde görülmektedir.

Tablo 5: Branşlara Göre Hakemlikten Beklentiler

BRANŞLAR	BASKETBOL HAKEMLERİ		HENTBOL HAKEMLERİ		VOLEYBOL HAKEMLERİ		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hakemlik yükselme	34	83	28	57	35	67	97	68
Bu sporu başkalarına sevdirebilme	21	51	23	47	33	63	77	54
Sosyal çevre edinebilme	16	39	20	41	33	63	69	49
Maddi gelir elde etmek	23	56	1	2	2	4	26	18
Yöneticilik vasfını geliştirmek	9	22	8	16	12	23	29	20
Statü kazanabilmek	4	10	11	22	8	15	23	16
Heyecan duyabilmek	17	41	21	43	20	38	48	34
Sağlık kazanmak	8	20	12	24	13	25	33	23
Farklı yaşantılar elde etmek	7	17	5	10	21	40	33	23
	n = 41		n = 49		n = 52		n = 142	

Yaşa göre hakemlikten beklentilere bakıldığında 36 yaş altının hakemlikte yükselme beklentisini en fazla öne alırken, 36 yaş üzerinin, sporu başkalarına sevdirebilme beklentisini öne çıkardıkları görülmektedir. (Tablo: 6). Ayrıca, 36 yaş altı hakemlerin, 36 yaş üzeri hakemlere oranla daha fazla maddi gelir elde etme beklentilerinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6'da gelir düzeylerine göre hakemlikten beklentiler de gösterilmektedir. Buna göre, alt düzey gelirdeki hakemlerin hakemlikte yükselme oranı en fazla iken, üst düzey ge-

lirdekiler için sporu başkalarına sevdirebilme oranı en yüksek görünmektedir. Cinsiyetlerine göre hakemlikten beklentilere bakıldığında ise; kadınların büyük bir oranla hakemlikte yükselilemeyi ve sosyal bir çevre edinebilmeyi ön plana çıkardıkları görülmektedir. Oysa erkeklerde hakemlikte yükselilebilme beklentisiyle beraber en fazla sporu başkalarına sevdirebilme beklentisi de görülmektedir (Tablo: 7).

Tablo 6: Yaşa ve Gelir Düzeyine Göre Hakemlikten Beklentiler

BEKLENTİLER	YAŞ						GELİR DÜZEYİ					
	36 YAŞ ALTI		36 YAŞ VE ÜSTÜ		TOPLAM		21 MİLYON ALTI		21 MİLYON ÜSTÜ		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Hakemlikte Yükselilemek	63	78.7	30	48.3	93	65	60	75	30	48.3	90	63.3
Bu sporu başkalarına sevdirebilme	34	42.5	41	66.1	75	53	46	57.5	37	59.6	83	58.4
Sosyal bir çevre edinebilme	46	57.5	23	57	69	48	44	55	28	45.1	72	50.7
Maddi gelir elde edebilme	19	23.7	7	11.2	26	18	3	3.7	4	6.4	7	4.9
Yöneticilik vasfını geliştirebilme	15	18.7	12	19.3	27	19	17	21.2	10	16.1	27	19
Bir statü kazanabilme	18	22.5	4	6.4	22	15	18	22.5	13	20.9	31	21.8
Heyecan duymak	36	45	20	32.2	56	39	31	38.7	29	46.7	60	42.2
Sağlık elde edebilme	17	21.2	16	25.8	33	23	20	25	16	25.8	36	25.3
Farklı yaşantılar elde edebilme	15	18.7	15	24.1	1	07	21	26.2	10	16.1	31	21.8
	n = 80		n = 62		n = 142		n = 80		n = 62		n = 142	

Tablo 7: Cinsiyet ile Hakemliği Tercih Etme Nedenleri ve Hakemlikten Beklentiler Arasındaki ilişki

	f	KADIN	ERK	E K	TOPLAM		
		%	f	%	f	%	
Hakemliği Tercih Nedenleri	En iyi yapabildiğim için	3	27	37	28	40	28
	Bu sporu sevdiğim için	10	91	117	89	127	89
	Para kazanmak için	2	18	21	16	23	16
	Daha önce bu sporu yaptığım için	6	55	57	44	63	44
	Boş zamanlarımı değerlendirmek için	7	64	38	29	45	31
	Başka bir uğraşım olmadığı için	-	-	11	8	11	8
Hakemlikten Beklentiler	Hakemlikte Yükselilebilmek	10	91	80	61	90	63
	Bu sporu başkalarına sevdirebilmek	3	27	71	54	74	52
	Sosyal bir çevre edinebilmek	9	82	57	44	66	46
	Maddi gelir elde edebilmek	3	27	24	18	27	19
	Yöneticilik vasfını geliştirebilmek	4	36	24	18	28	20
	Bir satü kazanabilmek	4	36	19	15	23	16
	Heyecan duymak	6	55	50	38	56	39
	Sağlık elde edebilmek	-	-	30	23	30	21
	Farklı yaşantılar elde edebilmek	5	45	26	20	31	22
			n= 11		n= 131		n = 142

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, salon sporlarından olan basketbol, voleybol ve hentbol branşlarında hakemlik yapan kişilerin, etkinliklerini boş zamanları değerlendirme anlayışıyla mı, yoksa öncelikle maddi gelir elde etmeye yönelik bir anlayışla mı gerçekleştirdikleri araştırılmaya çalışılmıştır.

Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, hakemlerin çoğunlukla bir kurum ve kuruluşta çalışmakta ve hakemliği işlerinden artı kalan boş zamanlarında yapmakta oldukları ve aynı zamanda da hakemlikle beraber çoğunluğu pasif etkinliklerden oluşan ve spor yapmak gibi aktif katılımlar da içeren faaliyetleri beraber yaptıkları görülmektedir. Ayrıca hakemlerin, hakemliği tercih etme nedenleri arasında büyük bir oranda bu sporu sevmek ve daha önce bu sporu yapma gibi bir anlayışın yüksek bir oranda ortaya konulması, buna karşın para kazanma amacının en düşük değeri oluşturduğu görülmektedir. Bu durum her yaş ve gelir düzeyindeki hakemlere göre değerlendirildiğinde de değişmemektedir.

Hakemlerin, hakemlikten beklentilerinde ise yine, maddi gelir elde etme özellikle voleybol ve hentbol hakemlerinde en düşük oranda görülürken, basketbol hakemlerinde bu oran biraz daha yükselmektedir. Bunun basketbol hakemlerine ödenen ücretlerin, diğer branşlara nazaran daha yüksek olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak bütün olarak bakıldığında, hakemlerin beklentileri, hakemlikte yükselmek, sporu başkalarına sevdirebilmek, sosyal çevre edinebilmek ve heyecan yaşayabilmek şeklinde görülmüştür. Bu durum yaşa ve gelir düzeyine göre değerlendirildiğinde ise; 36 yaş altı hakemlerin en fazla hakemlikte yükselmeyi ve sosyal bir çevre edinebilmeyi bekledikleri halde, 36 yaş üzeri hakemler en fazla sporu başkalarına sevdirebilmeyi ön plana çıkarmışlardır. Gelir düzeyine göre de maddi gelir elde etme en düşük oranda gerçekleşmiştir.

Genel olarak düşünüldüğünde; öncelikle voleybol ve hentbol hakemleri olmak üzere bütün hakemlerin, hakemliği "amatör" bir anlayış içerisinde, hakemlik yaptığı branşı sevme, daha önce o branşla uğraşma gibi nedenlerle bir boş zaman uğraşısı olarak tercih ettikleri ortaya çıkmaktadır.

Cinsiyetlere göre bakıldığında ise, her iki cinsin de hakemliği maddi gelir dışındaki nedenlerden dolayı tercih ettikleri ve hakemlikten bu yönde bir beklenti içerisinde olmadıkları görülmüştür. Kadın hakemlerin sayısal yetersizliği bu araştırma sonuçlarının değerlendirilmesinde ihtiyatla karşılanacak bir durumu ortaya koymaktadır.

Genellikle orta yaş grubu olarak kabul edilebilen hakemlerin, hakemliği rekreatif bir anlayış içerisinde çalışma saatleri dışında kalan boş zamanlarında gerçekleştirdikleri ve bu anlayışa uygun beklentiler içerisinde buldukları anlaşılmaktadır.

Yetişkinler tarafından boş zamanları değerlendirme ile bir şeyler ortaya çıkarma, güç statü, prestij, ihtiyaç ile ortaya çıkan bir "kariyer gelişimi" Ve sosyallik elde etme isteği ile (Freysinger, 1987 s. 45), hakemlerin maddiyat dışında kalan ve hakemlikten elde etmeyi düşündükleri değerler arasında bir paralellik görülmektedir.

Nitekim, hakemlik bir yaşam biçimi (Koloğlu, 1996), bir zevk. hatta bir hastalık olarak (Kozanoğlu, 1990. s. 74) görülmektedir. Hakemlerin yerine göre büyük sıkıntılarla karşılaşarak yapmaya çalıştıkları görevlerinin karşılığında almış oldukları çok yetersiz sayılabilecek ücretlerin, bu sıkıntılara ve risklere katlanmalarının karşılığı olduğu düşünülemez.

Bu durumda hakemler acaba niçin bu görevi yapmaktadırlar? Araştırma bulgularının da ortaya koyduğu gibi, hakemler çoğunlukla, hakemlik yaptığı branşı daha önceden yapmışlardır. Bu sporu çok sevmektedirler. Yaygınlaşmasını istemektedirler ve boş zamanlarını da en iyi bildikleri ve yabancıları olmadıkları bu ortam içinde değerlendirmek istemektedirler.

Hakemlik; bu anlayışa göre, bir meslek veya ikinci bir iş olarak yapılmamakta, boş zamanlarını sporla değerlendirmeyi alışkanlık haline getirmiş insanların bu alışkanlıklarını yine sporla, ancak hakemlik gibi farklı şekillerde değerlendirdikleri uğraşlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu nedenle, hakemlerin gerek çalışma koşullarının düzenlenmesi, gerekse onlara karşı seyirci, sporcu, yönetici ve diğer unsurların yaklaşımlarında dikkatle davranılması, sevgi ve anlayışın eksik edilmemesi gerektiği unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- Aslan, D.; "İyi Bir Hakem Nasıl Olmalıdır?" **Voleybol Bilim ve Teknoloji Dergisi**.
Yıl: 1,no: 2, Ekim 1995.
- Fişek, K.; **Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara 1980.
- Freysinger VJ. ; "The Meaning of Leisure in Middle Adulthood", **JOPERD**, October, 1987.
- Koloğlu, D.; "Hakemlere Pratik Bilgiler" **Milliyet**, 1 Mart 1996
- : "Sevgililer Günü", **Milliyet**, 14 Şubat 1996
- Kozanoğlu, C; **Türkiye'de Futbol "Bu Maçı Alıcaz!"** 2. Baskı, Kıyı Yayınları, İstanbul, 1990.
- Tunca. Ş.: "Önsöz", **Uluslararası Hentbol Hakemlik Tekniği**, THF Yayını, Ankara 1984.